

Mika Kallio AGRO16A

Työterveyskartoitusten hyödyntäminen eteläpohjalaisissa maatalousyrityksissä

Opinnäytetyö
Kevät 2020
SeAMK Ruoka
Agrologi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Ruoka

Tutkinto-ohjelma: Agrobiologi

Suuntautumisvaihtoehto: Maatalouden yritystalous

Tekijä: Mika Kallio

Työn nimi: Työterveyskartoitusten hyödyntäminen eteläpohjalaisissa maatalousyrityksissä

Ohjaaja: Juhani Suojaranta

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 32

Liitteiden lukumäärä: 6

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten työterveyskartoituksia (työpaikkaselvityksiä) eli tilakäyntejä on hyödynnetty eteläpohjalaisissa maatalousyrityksissä. Tarkoitus oli saada tietoa, mitä huomioita ja arvioita työterveyshuollon tilakäyntitiimi on maatalousyrityksissä tehnyt ja mitä vaikutuksia niillä on ollut.

Opinnäytetyö toteutettiin haastattelututkimuksena. Työhön haastateltiin viittä maatalousyrittäjää Etelä-Pohjanmaalta, ottaen huomioon eri tuotantosuuntia.

Haastatteluvastausten perusteella tilakäynneillä kiinnitettiin eniten huomiota erilaisien suojainten käyttöön, työn kuormittavuuteen sekä yleiseen siisteyteen ja puhtaanapitoon. Tilakäynneillä tehdyt huomiot ja arviot olivat vaikuttaneet lähinnä suositusten tasolla, mutta osa maatalousyrittäjistä oli toteuttanut tai aikeissa toteuttaa annettuja parannusehdotuksia. Maatalousyrittäjät olivat kohtuullisen tyytyväisiä työterveyshuollon tekemisiin tilakäynteihin. He kokivat tiedostavansa maatalousyritystensä kehittämiskohteet ja vaaranpaikat, mutta pitivät tärkeänä, että työterveyshuolto antoi palautetta niistä.

Avainsanat: työturvallisuus, työtapaturma, työterveyshuolto, tilakäynti, maatalousyrittäjä

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: SeAMK Food

Degree programme: Agricultural and Rural Enterprises

Specialisation: Agricultural Business and Economy

Author: Mika Kallio

Title of thesis: Utilization of Occupational Health Surveys in South Ostrobothnian Agricultural Enterprises

Supervisor: Juhani Suojäranta

Year: 2020

Number of pages: 32

Number of appendices: 6

The aim of this study was to sort out how occupational health surveys or farm visits have been utilized in South Ostrobothnian agricultural enterprises. The purpose was to get information about the observations and assessments made by the occupational health care team and about their effects.

The study was carried out as an interview study. Five farmers were interviewed considering different production directions.

Based on the interview responses, the farm visits paid the most attention to the use of various protectors, workloads and general cleanliness and sanitation. The observations and assessments made during the farm visits had affected mainly at the level of recommendations. Some farmers had already implemented the given suggestions for improvement or were about to implement them. Farmers were reasonably satisfied with the farm visits. They felt to be aware of the development targets and dangerous places of their farms but considered important that the occupational healthcare provided feedback on those issues.

Keywords: safety, work accident, occupational healthcare, farm visit, farmer

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo.....	6
1 JOHDANTO	7
2 TYÖTURVALLISUUS SUOMEN MAATALOUESSA.....	8
2.1 Työturvallisuuden määritelmä	8
2.2 Työturvallisuuden kehitys.....	8
2.3 Lainsäädäntö	8
2.4 Maatalousyrityksen sisäiset riskit	9
2.5 Koulutus, tutkimus- ja kehittämistyö	10
3 MAATALOUDEN TYÖTAPATURMAT JA AMMATTITAUDIT	11
3.1 Työtapaturmat.....	11
3.2 Tapaturman määritelmä.....	11
3.3 Tapaturmien aiheuttajia ja ehkäisy.....	12
3.3.1 Karjanhoitotyöt	12
3.3.2 Kasvinviljelytyöt.....	13
3.3.3 Koneet ja laitteet	14
3.3.4 Maatalousteknologia	15
3.3.5 Rakennukset	15
3.3.6 Työtuntimäärät.....	16
3.4 Ammattitaudit	16
3.4.1 Ammattitaudin määritelmä	16
3.4.2 Ammattitautien aiheuttajia ja ehkäisy	17
4 MAATALOUSYRITTÄJIEN TYÖTERVEYSHUOLTO	18
4.1 Tavoitteet	18
4.2 Ennaltaehkäisevä terveystyö	18
4.3 Työterveyshuollon prosessi.....	19
4.3.1 Tilakäynti.....	19
4.3.2 Terveystarkastus.....	19

4.3.3 Sairaanhoito	20
4.3.4 Toimintasuunnitelma	20
4.4 Kustannukset	21
5 OPINNÄYTETYÖN ETENEMINEN	22
5.1 Opinnäytetyön tavoitteet	22
5.2 Menetelmä ja haastattelukysymysten valinta	22
6 TULOKSET	23
6.1 Maatalousyritysten perustiedot.....	23
6.2 Työterveyshuollon piiriin liittyminen.....	24
6.3 Maatalousyritysten terveystoimintasuunnitelmat.....	24
6.4 Viimeisin tehty tilakäynti.....	24
6.5 Tilakäynneillä tehdyt huomiot ja arvioinnit.....	24
6.6 Tilakäyntien vaikutukset maatalousyrityksissä	25
6.7 Muutosten vaikutukset tulevaisuudessa.....	25
6.8 Työturvallisuuden ja -terveyden toteutus maatalousyrityksissä	26
6.9 Maatalousyrittäjien mietteet työterveyshuollon toimivuudesta	26
7 YHTEENVETO	28
7.1 Tulosten tarkastelu.....	28
7.2 Opinnäytetyön toteutuminen	28
LÄHTEET	30
LIITTEET	32

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Maatilan riskikartta	10
Kuvio 2. Tapaturmapyramidi	11
Kuvio 3. Maatalousalan terveydenhuollon prosessi.	21

1 JOHDANTO

Maatalouden rakennemuutos on kiihtynyt entisestään. Maatalousyritysten määrä vähenee nopeasti ja samalla tilakoot kasvavat. Sivutoimisten maatalousyrittäjien määrä on kuitenkin samalla lisääntynyt. Maatalouden vuosia jatkunut heikko kannattavuus on pakottanut tuotannon kasvattamiseen ja sivuansioiden tekemiseen. Lisääntynyt työn määrä vaikuttaa merkittävästi maatalousyrittäjien hyvinvointiin, mikä taas vaikuttaa huomattavasti työn turvallisuuteen ja terveellisyteen. Työko-
neiden ja maatalousteknologian kehitys on vähentänyt fyysisen työn kuormittavuutta, mutta maataloustyön kausiluonteisuuden vuoksi työhuippujen aikana työtuntimäärät ovat edelleen korkeita.

Maatalousyrittäjien on mahdollista liittyä vapaaehtoisesti työterveyshuoltoon. Työterveyshuollon piiriin voi liittyä 18–67-vuotias MYEL-vakuutettu maatalousyrittäjä. Maatalousyrittäjä voi ostaa tarvitsemansa palvelut julkiselta tai yksityiseltä sektorilta. Työterveyshuollon tehtävä on auttaa ja neuvoa maatalousyrittäjää terveyden ja työkyvyn ylläpitämisessä sekä työn turvallisuuden kehittämisessä. (Työterveys-
huolto 2020.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten työterveyspalveluja, erityisesti työterveyskartoituksia (työpaikkaselvityksiä) eli tilakäyntejä on hyödynnetty eteläpohjalaisissa maatalousyrityksissä. Opinnäytetyö toteutettiin haastattelututkimuksena.

2 TYÖTURVALLISUUS SUOMEN MAATALOUESSA

2.1 Työturvallisuuden määritelmä

Työturvallisuus perustuu työympäristön fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten olosuhteiden toimivuuteen. Turvallinen työympäristö vaikuttaa positiivisesti työhyvinvointiin sekä työn tuottavuuteen.

Työympäristön turvallisuudesta huolehditaan työnantajan ja työntekijöiden välisellä yhteistoiminnalla eli työsuojelulla. (Turvallinen ja terveellinen työ varmistetaan työsuojelulla, [viitattu 3.1.2020].)

2.2 Työturvallisuuden kehitys

Työturvallisuuden osalta maataloudessa on menty viime vuosina jonkin verran eteenpäin, mutta alakohtaiset erot ovat kuitenkin yhä suuria, ja maatalous on edelleen yksi riskialtteimmista aloista (Hirvonen ym. 2016, 8, 16). Maataloudessa toimintaympäristö on hyvin monimuotoinen, jolloin erilaisia turvallisuushkia on enemmän kuin monilla muilla aloilla. Maataloustyön turvallisuutta on edistetty lainsäädännöllä, työterveyshuollolla sekä tutkimus- ja kehitystyöllä. Esimerkiksi karjanhoidosta on julkaistu turvallisuutta käsitteleviä oppaita maatalouden käyttöön.

2.3 Lainsäädäntö

Työturvallisuuslain 2. luvun 8 §:ssä määritellään työnantajan yleiset huolehtimisvelvollisuudet. Työantajan tulee huolehtia työtekijöiden turvallisuudesta ja työn terveellisyydestä. Työnantaja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet työolosuhteiden parantamiseksi suunnittelemalla, valitsemalla ja mitoittamalla ne oikein. Työantajan huolehtimisvelvollisuudessa otetaan huomioon poikkeavat ja ennalta arvaamattomat olosuhteet, joihin ei voi vaikuttaa. Periaatteet, joita työnantajan on noudatettava:

- 1) vaara- ja haittatekijöiden syntymisen estäminen

- 2) vaara- ja haittatekijät poistetaan tai ne korvataan vähemmän vaarallisilla tai vähemmän haitallisilla
- 3) yleisesti vaikuttavat työsuojelutoimenpiteet toteutetaan ennen yksilöllisiä toimenpiteitä
- 4) tekniikan ja muiden keinojen kehitys otetaan huomioon (L 23.8.2002/738.)

Maataloudessa työturvallisuuslakia sovelletaan siihen kuuluvien osien. Työantajan asemassa maatalousyrittäjää koskevat työnantajan velvollisuudet.

Työturvallisuuslain 4. luvun 18 §:ssä määritellään työntekijää koskevat velvollisuudet. Työntekijän tulee noudattaa työnantajan antamia määräyksiä ja ohjeistusta sekä muita työolosuhteiden edellyttämää turvallisuutta ja terveellisuuden ylläpitoa olemalla huolellinen ja varovainen työssään itsensä ja muiden työntekijöiden vuoksi. (L 23.8.2002/738.)

2.4 Maatalousyrityksen sisäiset riskit

Kuviossa yksi on esitetty maatalousyrityksen sisäiset riskit. Riskikarttaa hyödyntämällä pystytään arvioimaan ja tekemään johtopäätöksiä maatalousyrityksen sisäisistä riskeistä. Osa-alueet sisäisissä riskeissä ovat ihminen, tuotanto ja omaisuus. Näihin maatalousyrittäjä pystyy itse vaikuttamaan parantamalla työympäristöön ja tuotantoon liittyviä ongelmia. (Leppälä & Murtonen 2007.)

Kuvio 1. Maatilan riskikartta (Leppälä & Murtonen 2007).

2.5 Koulutus, tutkimus- ja kehittämistyö

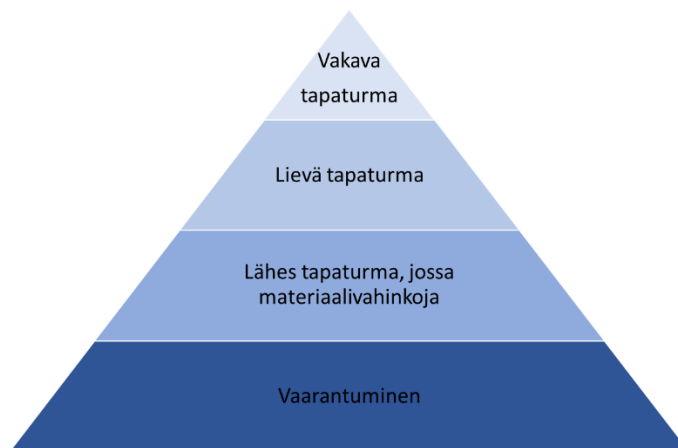
Työturvallisuutta käsitellään maatalousalan tutkinto-ohjelmien opinnoissa. Osana maaseutuyrittäjän perustutkintoa toisella asteella suoritetaan muun muassa työturvallisuus-, tulityö- ja ensiapukortit. Korkeakoulu- ja yliopistotason tutkinnoissa työturvallisuus on osa perusopintojen kursseja.

Tutkimus- ja kehittämistyötä maatalouden työturvallisuuteen ja työterveyteen liittyen tekevät muun muassa Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela ja Työtehoseura. Työterveyshuolto maatalousalan asiantuntijoiden kanssa tekee maatalousyritysten tilakäyntejä, joilla kartoitetaan maatalousyrittäjien ja -työntekijöiden työolosuhteita (Työterveyshuolto 2020).

3 MAATALOUDEN TYÖTAPATURMAT JA AMMATTITAUDIT

3.1 Työtapaturmat

Kuviossa kaksi on esitetty tapaturmapyramidi. Tapaturmapyramidista on nähtävissä, miten paljon vaaratilanteita ja lieviä tapaturmia sattuu suhteessa vakaviin tapaturmiin. Tapaturmia voidaan estää vaikuttamalla ehkäisevästi vaaratilanteiden syntymiseen. (Anias, Koskenvesa & Mäkeläinen 2014, 12.)

Kuvio 2. Tapaturmapyramidi (Kivikoski & Rautiainen 1992, 161.)

3.2 Tapaturman määritelmä

Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain luvussa 3, 14 § on säädetty seuraavanlaisesti: "Tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa maatalousyrittäjälle tai apurahansaa-jalle vamman tai sairauden". Maatalousyrittäjälle sattuva tapaturma on määritelty luvussa 4. tapaturmaksi, joka tapahtuu yrittäjätöyssä, työtekopaikan ympäristössä ja sen ulkopuolella tai työmatkoilla. (L 873/2015.)

Työtapaturma jakautuu kolmeen osaan:

- tapaturma
- seuraus, joka on syy-yhteydessä tapaturmaan
- olosuhteet, joissa tapaturma on sattunut (Työtapaturma 2018.)

3.3 Tapaturmien aiheuttajia ja ehkäisy

3.3.1 Karjanhoitotyöt

Lähes puolet maataloudessa sattuvista työtapaturmista tapahtuu karjanhoitotöiden yhteydessä. Työympäristössä (navetan käytävällä, rehuvarastossa ym.) tapahtuvat liukastumiset ja kaatumiset, eläinten aiheuttamat puskemat, potkut ja polkemat sekä huonoista työasennoista ja liian raskaiden esineiden nostamisesta johtuvat vammat ovat yleisimpiä tapaturmia. Eläimet aiheuttavat suuren osan karjanhoitotöissä sattuvista tapaturmista. Eläimet saattavat käyttäytyä arvaamattomasti ollessaan stressaantuneita. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 9.)

Eläinten käsittelyssä hoitajan asenteella on suuri merkitys. Rauhallinen olemus ja positiivinen eläimen käsittely vähentävät eläimen kokemaa stressiä sekä pelkoa ihmistä kohtaan. (Raussi 2005, 31–33.) Hyvin käsiteltyjä ja virikkeellisissä oloissa kasvatettuja eläimiä on myös helpompi siirrellä ja kuljettaa (Hänninen & Valros 2005, 40).

Raskaiden esineiden, kuten kivennäissäkkien nostamiseen ja kuljettamiseen tulee käyttää mahdollisuuksien mukaan apuvälineitä välttääkseen rasitusvammoja (Kivikoski & Rautiainen 1992, 12). Kulkureittien, käytävien, portaiden ja työskentelytilojen esteettömyydestä on pidettävä huolta kaatumisten välttämiseksi. Siisteys ja järjestys on tuotantorakennuksissa tärkeää. Tarvittavat työkalut ja välineet pidetään niille kuuluvilla paikoilla. Lattiapintojen liukkaita tulee ehkäistä. Talviaikaan tuotantorakennusten pihapiirin hiekoitus on myös tarpeen. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 20.)

Puutteellinen ilmanvaihto navetassa tai sikalassa saattaa nostaa lietelannasta vapautuvien haitallisten kaasujen pitoisuudet vaarallisen korkeiksi, jolloin tuotantorakennuksessa työskentelevää voi seurata tajuttomuus. Ilmanvaihdon riittävydestä tuotantorakennuksissa tulee huolehtia. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 12, 32.)

3.3.2 Kasvinviljelytyöt

Kasvinviljelytyöissä vaaraa aiheuttavat muun muassa traktoreilla ja työkoneilla liikkumiset maanteillä, lannoite- ja siemensäkkien nostelu ja erilaiset kemikaalit, kuten torjunta-aineet. Peltotöissä pitkään samassa työasennossa istuminen traktorissa aiheuttaa helposti rasitusvammoja ja selkäsairauksia, jotka voivat johtaa pitkiin sairaslomiin tai jopa alentuneeseen työkykyyn. Lisäksi traktorin tai työkoneen tärinä lisää selkävaurioiden riskiä. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 39–43.) Kaltevalla pinnalla, kuten rehumaalla työskenneltäessä vaarana on traktorin tai työkoneen kaatuminen (Kivikoski & Rautiainen 1992, 50). Kasvukaudella työhuippujen aikaan työpäivät ovat pitkiä, jolloin jaksaminen on koetuksella. Väsymys on merkittävä riskitekijä. Tapaturmariskiä kasvattaa entisestään keväisin muokkaus- ja kylvötöiden sekä syksyisin sadonkorjuun ja syysmuokkausten aikaan huomattavasti hämärässä ja pimeässä työskentely. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 39-41.)

Traktorin ja työkoneiden valojen sekä suuntavilkkujen toimivuus tulisi tarkastaa päivittäin ennen liikkeelle lähtöä. Lyhyet lepo- ja verryttelytauat työpäivän aikana ehkäisevät rasitusvammoja ja pitävät vireänä. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 63–64.) Lisäksi traktoreiden ja työkoneiden kulkureitit tulee suunnitella huolellisesti ja pitää esteettöminä. Säännöllinen ruokailu- ja unirytmii auttavat jaksamaan pitkiä työpäiviä tehtäessä. Kasvinviljelytöiden ulkoistamismahdollisuuksia on myös hyvä selvittää. Ulkoistamalla osa töistä maatalousyrityksen ulkopuolisille ammattilaisille voidaan säästää kustannuksissa ja työaika jä muihin töihin.

Säilöntäaineiden, voimakkaiden pesuaineiden, peittausaineiden ja torjunta-aineiden käsittelystä voi seurata ihoärsytystä, päänsärkyä tai pahoinvointia. Oireet ovat yleensä ohimeneviä, mutta pitkäaikaisella altistumisella voi olla vakaviakin seurauksia. Suojaimien, suojakäsineiden ja ihon peittävien vaatteiden käyttö aineita käsitellessä on ehdotonta. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 43–45.)

3.3.3 Koneet ja laitteet

Merkittävä osa koneiden kanssa sattuneista tapaturmista aiheutuu niiden huolimattomasta käytöstä ja huonosta kunnossapidosta (Kivikoski & Rautiainen 1992, 59). Vääränlainen tapa nousta traktorin tai leikkuupuimurin hytistä saattaa aiheuttaa esimerkiksi nilkan venähdyksen tai kaatumisen. Työkoneita kiinnitettäessä traktorin perään voi pahimmassa tapauksessa jäädä puristuksiin traktorin ja työkoneen väliin. Työkoneiden liikkuvat osat ovat riskitekijöitä. Suojaamaton nivelakseli on työkäytössä erittäin vaarallinen. Monissa työkoneissa, kuten leikkuupuimureissa ja niittomurskaimissa on teräviä osia, jotka ovat vaaranpaikkoja varsinkin huolto- ja korjaustöitä tehtäessä. Säännöllisellä kunnossapidolla ja huolellisella käytöllä voidaan välttää tapaturmien syntymistä. Nivelakselien suojusten kunnosta tulee huolehtia ja poistaa tarpeen vaatiessa riittämättömästi suojatut nivelakselit käytöstä. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 61–62, 64, 67.)

Maataloudessa käytetään paljon erilaisia laitteita ja työkaluja huolto-, korjaus- ja puhdistustöihin. Huolto- ja korjaustöitä tehdään varsinkin työhuippujen aikaan. Hissatessa ja kulmahiomakonetta käytettäessä silmä- ja ihovauriot ovat mahdollisia ilman kunnollista suojaruustusta kipinöiden lentäessä. Kipinät aiheuttavat myös paloturvallisuusriskin. Huolto- ja korjaustöissä vaaditaan riittävä suojaruustus sekä asian mukaiset työskentelytilat, joissa ei ole lähellä mitään herkästi syttyvää ja alkusammutuskalusto saatavilla. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 59, 84–85.)

Tuotantorakennusten ja koneiden pesussa käytetään pääasiassa painepesuria ja maatilaimuria. Painepesurin voimakas suihku rikkoo helposti ihon. Lisäksi roiskeet ja vesihöyry voivat aiheuttaa iho- ja hengitysteiden ärsytystä. Imuroitaessa ilmaan nousee hienojakoista pölyä, mikä ärsyttää hengitysteitä. Painepesurilla pestäessä tulee käyttää sadevaatetusta, myös suojamaskin käyttö on suositeltavaa. Imuroinnin aikana on hyvä käyttää hengityssuojainta. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 20, 78–79.)

3.3.4 Maatalousteknologia

Maatalouden koneellistuva ja tehostuva tuotanto vähentää erikoistuvan työvoiman tarvetta. Tuotannon keskeytysriski korostuu tällöin, jos yrittäjä joutuu sairaslomalle tapaturman tai sairastumisen seurauksena, eikä ammattitaitoista työvoimaa tälle ajalle ole saatavissa. Uhka keskeytysriskistä saattaa painostaa yrittäjää työskentelemään sairaslomalla, kuten käyttämään lypsyrobottia tai automaattiruokkijaa karjatilalla, jolloin terveys- ja tapaturmariskit korostuvat. Teknologian haavoittuvuus ja toimintaan liittyvät ongelmat ovat tuoneet myös uusia tapaturma- ja terveysriskejä maatalouteen. Yrittäjän tulee huolehtia, että maatalousyrityksen muut mahdolliset työntekijät hallitsevat laitteiden ja järjestelmien käytön tai että korvaavaa ja ammattitaitoista työvoimaa on saatavilla. (Karttunen, Louhelainen ym. 2008, 39–40.)

3.3.5 Rakennukset

Maatalousyrityksissä tuotantorakennusten ikä vaihtelee paljon. Vanhoissa rakennuksissa rakenteet ovat usein kuluneet ajan myötä ja valaistus on heikko, mikä korostaa tapaturmariskiä. Hengitysilma voi olla tunkkainen, jos ilmanvaihto ei toimi kunnolla. Sähköasennukset ja -laitteet saattavat olla alkuperäisiä ja aikojen saatossa vioittuneita, jolloin paloturvallisuusriski on ilmeinen (Kivikoski & Rautiainen 1992, 106). Uudemmissa navetoissa ja sikalarakennuksissa on palojen etenemistä hidastavia palo-osastointeja, mutta vanhemmissa rakennuksissa niitä ei yleensä ole. Tulipalot etenevät tuotantorakennuksissa todella nopeasti ilman palo-osastointia, jolloin voidaan menettää pahimmassa tapauksessa koko karja. (Maatilojen vahingon torjunta, 3–5, [viitattu 9.3.2020].)

Vanhoissa kuivureissa palo- ja henkilöturvallisuus on edelleen hyvin puutteellista. Pudotuskuiluissa ja portaikoissa ei ole välttämättä putoamista estäviä ritoja ja suojakaiteita. Kuivauksesta syntyvät akanat saatetaan johtaa samalle puolelle, jossa sijaitsee kuivurin uuni. Vanhat lämpökeskukset saattavat sijaita liian lähellä muita rakennuksia. (Maatilojen vahingon torjunta, 6–7, [viitattu 9.3.2020].)

Kun korjaustarpeet havaitaan tarpeeksi ajoissa ja tehdään kunnolla, säästetään kustannuksissa ja rakennusten käyttöikä saadaan pidennettyä ja henkilöturvallisuutta parannettua. Alkusammutuskalusto on pidettävä nopeasti saatavilla ja toimintakuntoisena välttyäkseen vakavilta tulipaloilta.

3.3.6 Työtuntimäärät

Maatalousyrittäjien tekemät viikkotyötuntimäärät ovat korkeita verrattuna moniin muihin ammatteihin. Varsinkin karjatilloilla pitkiksi venyvät työpäivät ovat tavanomaisia. Kasvukauden työhuippuina työpäivät ovat helposti yli 12 tunnin mittaisia. Kun työtuntimäärien suositukset ylittyvät, kasvavat terveys- ja tapaturmariskien todennäköisyydet. (Karttunen, Lähti & Puttonen 2012, 5.)

Työhuippujen aikaan kohtuullinen yläraja työpäivän pituudelle on 12 tuntia ja työhuippujen ulkopuolella sopiva työviikon pituuden yläraja on noin 45–48 tuntia eli noin 8–9 tuntia päivässä. Levolle jäävä suositeltava vähimmäispituus olisi 11 tuntia työpäivien välillä. Karjatilloilla normaalin työviikon pituus ylittyy kuitenkin helposti, koska karjanhoitotöitä joudutaan tekemään myös viikonloppuisin. (Karttunen, Lähti & Puttonen 2012, 17.)

3.4 Ammattitaudit

3.4.1 Ammattitaudin määritelmä

Ammattitauti on kyseessä, kun sairauden aiheuttaja on työssä oleva fysikaalinen, kemiallinen tai biologinen tekijä. Ammattitauti määritellään lääketieteellisin ja lainsäädännöllisin perustein. Ammattitaudin määritelmästä riippuu, onko oikeutettu saamaan korvauksia. (Ammattitaudit ja työperäiset sairaudet 2019.)

3.4.2 Ammattitautien aiheuttajia ja ehkäisy

Yleisimpiä maataloustyössä esiintyviä ammattitauteja ovat Melan tilastojen mukaan astma, allerginen nuha, ihottumat sekä homepölykeuhko. Jännetulehdukset sormissa, ranteissa tai kyynärvarsissa luokitellaan ammattitaudeiksi, mikäli ne ovat aiheutuneet työssä toistuvista, kuormittavista ja epämääräisistä liikkeistä. Korvausten saamiseksi syyn on oltava kuitenkin työstä johtuvat tekijät. (Mikä on ammattitauti? 2019.)

Varsinkin karjataloudessa eläimistä irtoava hilse aiheuttaa allergisia oireita, samoin homeinen säilörehu ja kuivaheinä (Kivikoski & Rautiainen 1992, 15, 165). Kasvukaudella kevään peltotöissä ja syksyllä sadonkorjuun yhteydessä altistutaan pölylle ja muille epäpuhtauksille, mitkä edesauttavat allergisen nuhan ja astman riskiä (Kivikoski & Rautiainen 1992, 40, 42, 166). Myös meluvammat ovat maatalousalalla työskentelevillä yleisiä: traktoreiden, työkoneiden ja viljakuivureiden käytöstä aiheutuva melu voi heikentää kuuloa (Kivikoski & Rautiainen 1992, 164).

Karjanhoitotyössä riittävä ilmanvaihto ja siisteys ehkäisevät allergisten oireiden ilmaantuvuutta. Homeista rehua ja kuivaa heinää käsiteltäessä on syytä käyttää hengityssuojaimia homepölykeuhkon oireiden välttämiseksi. (Hirvonen ym. 2016, 175–176.) Traktorilla työskenneltäessä ikkunat tulisi mahdollisuuksien mukaan pitää kiinni melun ja pölyämisen vähentämiseksi. Traktorin ilmasuodatin tulee puhdistaa säännöllisin väliajoin. (Kivikoski & Rautiainen 1992, 62.)

4 MAATALOUSYRITTÄJIEN TYÖTERVEYSHUOLTO

4.1 Tavoitteet

Maatalousyrittäjä on velvoitettu järjestämään työterveyspalvelut ollessaan työnantajan asemassa. Työterveyshuollon tavoitteena on tukea maatalousyrittäjiä työhyvinvoinnin kehittämisessä, työssä sekä työympäristössä esiintyvien turvallisuusrisien ehkäisemisessä ja työkyvyn ylläpitämisessä sekä kehittämisessä. (Maatalousalan työterveyshuolto, [viitattu 10.1.2020].)

4.2 Ennaltaehkäisevä terveystyö

Työterveyshuollon tehtävä on:

- arvioida työssä ja työympäristössä esiintyviä turvallisuusriskejä sekä työn kuormittavuuden terveydellisiä vaikutuksia
- yrittäjän ja työntekijöiden terveyden sekä työkyvyn ylläpito ja edistäminen
- ammattitautien sekä työperäisten sairauksien ehkäiseminen, toteaminen ja seuranta
- työtapaturmien ehkäisy
- tukeminen työhön palaamisessa
- ohjaaminen kuntoutukseen (Maatalousalan työterveyshuolto, [viitattu 10.1.2020].)

4.3 Työterveyshuollon prosessi

4.3.1 Tilakäynti

Maatalousyrityksen työterveysolosuhteita selvitetään työpaikkaselvityksellä eli tilakäynnillä. Tilakäynnin tekevät työterveyshoitaja sekä maatalouden asiantuntija. Tarvittaessa tilakäynnille osallistuvat työterveyslääkäri, fysioterapeutti ja/tai psykologi. Maatalousyrittäjä keskusteleekin asiantuntijoiden kanssa tilakäynnillä työnsä ja työolosuhteiden kehittämistarpeista ja -mahdollisuuksista. Tilakäynnillä kiinnitetään huomiota mm. fysikaalisiin, biologisiin ja kemiallisiin altisteisiin, sähkö- ja paloturvallisuuteen, ergonomiaan sekä fyysiseen ja henkiseen kuormittavuuteen. Lisäksi voidaan arvioida ensiapuvalmiutta ja muiden maatalousyrityksen ympäristössä liikkuvien, kuten lasten turvallisuutta. (Työterveyspalvelujen ydinsisältö, [viitattu 5.3.2020].)

Maatalousyrittäjä saa tilakäynnistä suullisen palautteen sekä kirjallisen raportin työoloista. Raportissa on esitetty kehitystoimenpiteitä työturvallisuuden ja työn terveellisyyden parantamiseksi, joita voidaan hyödyntää maatalousyrityksessä. Tilakäynti tehdään 1-4 vuoden välein riippuen asiakkaan tarpeista ja/tai työterveyshuollon näkemyksistä. (Työterveyspalvelujen ydinsisältö, [viitattu 5.3.2020].)

4.3.2 Terveystarkastus

Maatalousyrittäjä kutsutaan työterveyshoitajan tekemään terveystarkastukseen 1-2 vuoden välein. Määräajoissa otetaan huomioon maatalousyrittäjän ikä, terveystila sekä työn aiheuttamat terveysriskit. Terveystarkastuksessa arvioidaan maatalousyrittäjän elintavat, yleinen työ- ja toimintakyky sekä fyysinen toimintakyky ja henkinen hyvinvointi. Näiden perusteella arvioidaan myös, onko tarvetta työkyvyn ylläpitävään toimintaan/kuntoutukseen. Mikäli ilmenee oireita, jotka viittaavat työperäiseen sairauteen tai jotka vaikuttavat työkykyyn, maatalousyrittäjä ohjataan lääkärin vastaanotolle. Terveystarkastuksesta tehdään yhteenvetona maatalousyrittäjälle henkilökohtainen terveyssuunnitelma. (Työterveyspalvelujen ydinsisältö, [viitattu 9.3.2020].)

4.3.3 Sairaanhoito

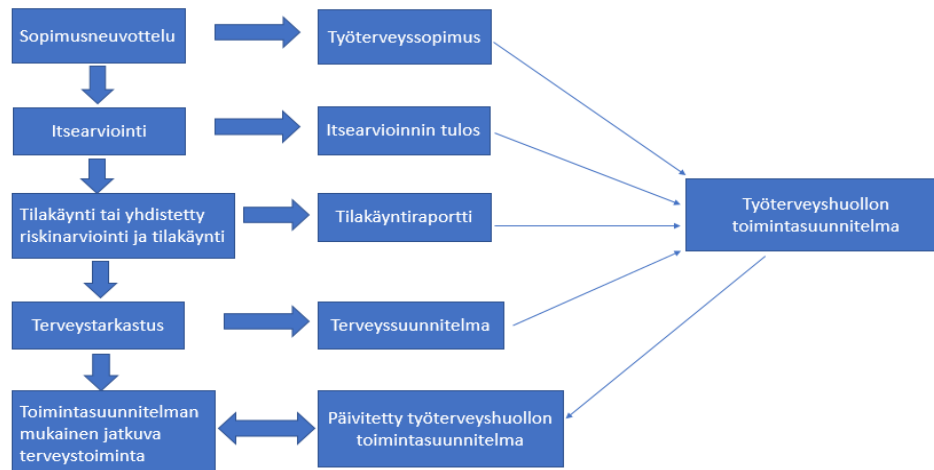
Maatalousyrittäjän on mahdollista tehdä sairaanhoitosopimus ehkäisevän työterveyshuollon yhteydessä. Sopimukseen sisältyy työterveyshoitajan ja -lääkärin tekemät tutkimukset ja hoidot sekä laboratorio- ja röntgentutkimukset tarvittaessa. Hoidosta vastaavat pääasiassa työterveystarkastuksia ja työpaikkaselvityksiä tekevät työterveyshoitajat ja -lääkärit. (Työterveyspalvelujen ydinsisältö, [viitattu 9.3.2020].)

4.3.4 Toimintasuunnitelma

Maatalousyrittäjä tekee työterveys sopimuksen työterveyshuollon kanssa. Yrittäjä saa tietoa käytettävissä olevista palveluista ja työterveyshuolto maatalousyrityksestä ja sen henkilökunnasta. Kun sopimus on tehty, yrittäjä sekä mahdollisesti myös työntekijät tekevät itsearviointin terveydestään, työstään ja työolosuhteista. Tehtyä itsearviointia verrataan työterveyshuollon tilakäynnillä tekemiin mittauksiin ja arviointeihin maatalousyrityksen terveydellisistä riskeistä. Tilakäynnin pohjalta tehdään toimintasuunnitelma tai päivitetään olemassa olevaa toimintasuunnitelmaa. Itsearviointien ja tilakäynnin pohjalta yrittäjälle ja työntekijöille tehdään terveystarkastus, jonka mukaan tehdään henkilökohtainen terveyssuunnitelma. Työterveys sopimus, itsearviointin tulos, tilakäyntiraportti sekä terveyssuunnitelma lisätään toimintasuunnitelmaan. Toimintasuunnitelmassa määritellään, miten yhteistyötä yrittäjän ja terveydenhuollon välillä toteutetaan jatkossa. (Heikkonen ym. 2016, 12–13.)

Maatalousyrittäjällä tulee olla työterveyshuoltolain 11 §:n mukaisesti kirjallinen toimintasuunnitelma työterveyshuollon palveluista (Lomakkeet ja mallit, [viitattu 6.5.2020]).

Kuviossa kolme on esitetty maatalousalan terveydenhuollon prosessi.

Kuvio 3. Maatalousalan terveydenhuollon prosessi (Heikkonen ym. 2016, 14).

4.4 Kustannukset

Osa maatalousyrittäjien työterveyshuollon kustannuksista korvataan Kelan toimesta. Korvauskelpoisilla kustannuksilla on tietty enimmäismäärä yrittäjää kohden. MYEL-vakuutettuna maatalousyrittäjä saa Kelan korvauksia, kun yrittäjä on sopinut työkyvyn ylläpitoon liittyvästä hallinnasta, seurannasta ja toimenpiteistä. Tilakäynnin kustannukset korvataan kokonaan lukuun ottamatta maatalouden asiantuntijan tilakäyntipalkkion ALV:tä, jonka maatalousyrittäjä maksaa itse. Terveystarkastusten ja muiden ehkäisevän työterveyshuollon kustannuksista korvattava osuus on 60 % ja yleislääkärin sairaanhoidon 50 %. Maatalousyrittäjälle maksettavaksi jäävät kustannukset voidaan vähentää maatalousverotuksessa. (Työterveyshuolto 2020.)

5 OPINNÄYTETYÖN ETENEMINEN

5.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten ja missä määrin maatalousalan työterveyshuollon tilakäyntejä on hyödynnetty esimerkkituloilla. Tarkoituksena oli selvittää, mitä havaintoja ja arvioita maatalousyritysten tilakäynneillä on tehty työturvallisuuden ja -terveyteen liittyen, ja millaisia vaikutuksia niillä on ollut maataloustyöhön ja toimintaan eteläpohjalaisissa maatalousyrityksissä.

5.2 Menetelmä ja haastattelukysymysten valinta

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, koska se soveltui parhaiten tähän opinnäytetyöhön haastateltavien määrän ollessa pieni ja kysymysten ollessa vapaamuotoisia. Opinnäytetyöhön haastateltiin viisi maatalousyrittäjää Etelä-Pohjanmaalta ottaen huomioon eri tuotantosuunnat: kolme maidon- /naudanlihan tuottajaa, yksi sikatalouteen ja yksi kasvinviljelyyn erikoistunut maatalousyrittäjä. Haastatteluista kolme tehtiin paikan päällä ja nauhoitettiin. Nauhoitetut haastattelut purettiin ja litteroitiin kirjoitusmuotoon. Kaksi viimeistä haastattelua jouduttiin toteuttamaan puhelinhaastatteluina.

Opinnäytetyön haastattelukysymykset valittiin työn teoriaosioon pohjautuen. Haastattelukysymykset käsittelevät pääasiassa maatalouden työterveyshuollon tilakäyntejä ja niiden vaikutuksia maatalousyrityksissä. Maatalousyrittäjien näkemykset oman yrityksen työturvallisuudesta ja työn terveellisyydestä sekä mielipiteet työterveyshuollon toimivuudesta otettiin huomioon kysymyksissä.

6 TULOKSET

6.1 Maatalousyritysten perustiedot

Maatalousyrittäjien iät vaihtelivat yli 30-vuotiaasta vähän yli 55-vuotiaaseen. Kaikki vastaajat olivat miehiä. Maatalousyritysten koot olivat peltoalaltaan alle 100 hehtaaria noin 800 hehtaariin. Kaikki maatalousyritykset sijaitsevat Etelä-Pohjanmaalla.

Maatalousyritys A on erikoistunut maidon- ja naudanlihan tuotantoon. Eläinmäärä on noin 150, josta lypsylehmien osuus on noin 60. Nuorkarjaa ja lihasonneja on yhteensä noin 100. Peltopinta-alaa on noin 250 hehtaaria. Yritysmuoto on maatalousyhtymä, jonka omistavat kaksi veljestä. Ulkopuolista työvoimaa käytetään lähinnä kasvukauden työhuippujen aikana.

Maatalousyritys B on erikoistunut maidontuotantoon. Lypsylehmiä on noin 60, jonka lisäksi nuorkarjaa. Kokonaiseläinmäärä on noin 100. Peltoa maatalousyrityksellä on viljelyksessä noin 95 hehtaaria. Maatalousyritys on perheviljelmä ja omistajat ovat pariskunta. Ulkopuolista työvoimaa ei ole. Peltotyöt teetetään pääosin urakoitsijoilla.

Maatalousyritys C on erikoistunut kasvintuotantoon. Päätoimiala on ruokaperunan tuotanto, jonka lisäksi tuotetaan tarhahernettä ja viljaa. Peltopinta-alaa maatalousyrityksellä on noin 200 hehtaaria. Maatalousyrityksellä on yksi omistaja ja yritysmuoto on osakeyhtiö. Maatalousyrityksessä on yksi ulkopuolinen vakituinen työntekijä, jonka lisäksi kausityöntekijöitä on vuosittain 3–4 henkilöä.

Maatalousyritys D erikoistunut sikatalouteen. Maatalousyrityksessä kasvatetaan siitossikoja, joiden lisäksi on tiineitä emakkoja. Siitossikoja ja emakkoja on yhteensä noin 600. Peltopinta-alaa maatalousyrityksellä on noin 175 hehtaaria. Yritysmuoto on maatalousyhtymä, jolla on neljä omistajaa. Ulkopuolista työvoimaa ei ole.

Maatalousyritys E on erikoistunut luomumaidontuotantoon. Lypsylehmiä on noin 350. Peltoa on noin 800 hehtaaria. Yritysmuoto on osakeyhtiö, jolla on kaksi omistajaa. Ulkopuolista työvoimaa on 8–9 henkilöä.

6.2 Työterveyshuollon piiriin liittyminen

Pääsääntöisesti maatalousyritykset olivat liittyneet työterveyshuoltoon 2000-luvulla, vuosien 2002 ja 2012 välillä. Yhdellä maatalousyrityksellä ei ollut tiedossa tarkempaa liittymisvuotta, koska maatalousyrityksellä oli uudet omistajat, jotka ovat olleet toiminnassa mukana vasta pari vuotta.

6.3 Maatalousyritysten terveystoimintasuunnitelmat

Maatalousyrittäjistä yksi väitti, ettei toimintasuunnitelmaa ollut. Toimintasuunnitelma on kuitenkin pakollinen osa maatalouden työterveyshuollon palveluja, joten oletettavasti kaikilla maatalousyrityksillä oli toimintasuunnitelma.

6.4 Viimeisin tehty tilakäynti

Maatalousyrityksille oli tehty tilakäyntejä hyvin säännöllisin väliajoin, noin 2–5 vuoden välein. Yhdellä maatalousyrityksellä tilakäynti oli tehty työterveyshuoltoon liittymistä seuraavana vuonna, josta on ehtinyt kulua jo seitsemän vuotta. Muutoin tilakäyntejä maatalousyrityksillä on ollut viimeisten kahden vuoden aikana tai niitä on tulossa lähiaikoina.

6.5 Tilakäynneillä tehdyt huomiot ja arvioinnit

Jokaisessa maatalousyrityksessä työterveyshuolto oli tilakäynneillä kiinnittänyt huomiota erilaisten suojainten, kuten pöly- ja kemikaalisuojaimien käyttöön. Kaikilla vastaajilla oli maatalousyrityksissään käytettävissä riittävä määrä suojaimia. Varsinkin eläintuotantoon erikoistuneissa maatalousyrityksissä suojainten tarve on hyvin keskeinen asia vilja- ja homepölyn vuoksi. Erään vastaajan maatalousyrityksessä oli myös mitattu melu- ja ammoniakkipitoisuuksia ja arvioitu eläinten käsittelyä.

Maatalouskoneiden osalta oli arvioitu nivelakselien suojusten kuntoa kahden vastaajan maatalousyrityksessä sekä yhdellä vastaajalla traktorien ja muiden työkoneiden askelmien puhtautta. Lisäksi yleinen siisteys ja järjestys tuotantorakennuksissa olivat huomion kohteena lähes kaikissa maatalousyrityksissä.

Työasennot olivat olleet toinen keskeinen asia tilakäynneillä. Työn raskautta ja kuormittavuutta henkisellä sekä fyysisellä tasolla oli arvioitu ainakin kolmen vastaajan maatalousyrityksessä.

6.6 Tilakäyntien vaikutukset maatalousyrityksissä

Yhden maidontuotantoon erikoistuneen vastaajan maatalousyrityksessä, jossa on parsinavetta, kiinnitettiin eräällä tilakäynnillä huomiota lypsytyön raskauteen. Lypsimet piti erikseen kantaa parsipaikoille, mikä teki lypsytyöstä fyysisesti raskasta ja lypsäjän olkapäät kipeytyivät helposti. Työterveyshuolto kehotti asentamaan navettaan lypsykiskot. Lypsykiskoja asentamisen myötä työ helpottui paljon eikä ollut enää fyysisesti niin raskasta. Navetan ilmaa oli myös arvioitu, ja navettaan vaihdettiin kennoikkunat sekä poistohormi parantamaan ilmanlaatua.

Yksi vastaajista suunnitteli parantavansa ilmanvaihtoa ja asennuttavansa pajan/konehallin tiloihin jossain vaiheessa pölynpoistojärjestelmän.

Muutoin tilakäynnit olivat vaikuttaneet maatalousyrityksissä lähinnä suositusten tasolla. Vastaajista kolme totesi työterveyshuollon tilakäyntien antavan motivaatiota tekemään tarvittavia muutoksia ja kiinnittämään huomiota arkirutiineihin. Kaksi vastaajista kertoi, ettei ole ollut tarvetta tehdä muutoksia tai ne ovat olleet hyvin vähäisiä. *”Ku joku patistaa, niin tuloo sit kiinnitettyä huomiota enemmän.”*

6.7 Muutosten vaikutukset tulevaisuudessa

Tilakäyntien pohjalta tehtyjen muutosten vaikutusten arviointi tulevaisuutta ajatellen oli vastaajille vähän vaikeaa. Osa maatalousyrittäjistä totesi tehtyjen muutosten ja annettujen suositusten vaikuttavan maatalousyrityksen toiminnassa sen hetkisen ti-

lanteen mukaisesti ja lähinnä arkirutiineihin. Vastaajista yksi arveli, että pöly- ja kemikaalisuojamia tulisi käyttää jatkossa aktiivisemmin, varsinkin kasvinsuojeluruiskutuksia tehtäessä. Toinen vastaaja oli sitä mieltä, että lainsäädännöllisten asetusten tiukentuminen voi vaikeuttaa maatalousyrityksen toimintaa jonkin verran, tuo lisäkustannuksia ja hankaloittaa osaltaan taloudellista tilannetta.

6.8 Työturvallisuuden ja -terveyden toteutus maatalousyrityksissä

Vastaajista kaikki arvioivat työturvallisuuden ja -terveyden toteutuvan maatalousyrityksissään aika hyvin. Parannettavaa kuitenkin löytyi jokaisen mielestä. Siisteys ja järjestys oli kahdella vastaajista asia, johon tulisi panostaa nykyistä enemmän. Toinen vastaajista painotti myös kulkureittien siisteyttä sekä esteettömyyttä. Huolellisuudessa oli kaikkien vastaajien mielestä parantamisen varaa. Yksi vastaaja myönsi, ettei aina pitänyt suojalaseja esimerkiksi kulmahiomakonetta käyttäessä. Toinen vastaaja kertoi tippuneensa tikkailta jonkin aikaa sitten ja koki huolellisuudessa olevan parantamista. Vastaajat, joilla työskenteli ulkopuolista työvoimaa, kertoivat perehdyttävänsä aina tarvittaessa työntekijänsä maatalousyrityksen töihin. Moni vastaaja oli myös sitä mieltä, että työskentelyasennoissa olisi kehittämisen varaa.

6.9 Maatalousyrittäjien mietteet työterveyshuollon toimivuudesta

Kaikki vastaajat olivat kohtuullisen tyytyväisiä työterveyshuollon toimintaan. Heidän mielestään tilakäyneillä otettiin esille parantamiskohteita, jotka ovat olleet maatalousyrittäjillä itsellään tiedossa, mutta niihin puuttumiseen on tarvittu ns. herättelyä. Yksi vastaajista kaipasi tietynlaista systemaattisuutta tilakäynteihin. Vastaajan mielestä tilakäynneillä läpikäytävistä asioista olisi hyvä olla selkeä runko, jota saisi tarpeen vaatiessa päivitettyä, mikäli maatalousyrityksessä on tapahtunut edellisen tilakäynnin jälkeen muutoksia. Toisen vastaajan mukaan työterveyshuolto oli tilakäynnillä kysellyt jaksamisesta ja henkisestä kuormittavuudesta, mikä on erittäin tärkeä huomioon otettava osa-alue maatalousyrittäjien hyvinvoinnissa. Vastaajista ainakin kaksi kertoi käyneensä säännöllisesti työterveystarkastuksissa.

Yhden vastaajan mielestä asiantuntemus oli ollut tilakäynneille osallistuneilla työterveyshoitajilla ja maatalouden asiantuntijoilla pääasiassa hyvä. Työterveyshoitajilla tietämys nykypäivän maataloudesta oli vastaajan mukaan kuitenkin vähän vaihdellut. Toinen vastaaja koki, että tilakäynnillä olisi voitu antaa enemmän kriittistä palautetta, mutta arvioi myös oman aktiivisuuden vaikuttavan siihen, millaista palautetta annetaan. Kolmas vastaaja piti tilakäyntiä vähän liikaa navetan yhteyteen painottuvana ja traktorien sekä muiden työkoneiden jäävän vähemmälle huomiolle. Hänen mukaansa tilakäyntitiimi olisi voinut antaa myös enemmän tietoa hengityssuojamien luokituksista. *”Sanotahan ny näin, että kaikki varmaan ny tietää, mikkä ne puutteet on, mutta joku vähä sitte herättelee siihen asiaan. Ja tavallaan kannustaa.”*

7 YHTEENVETO

7.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä huomioita ja arvioita työterveyshuolto on tilakäynneillä tehnyt vastaajien maatalousyrityksissä. Yleisimpiä esille nousevia asioita olivat erilaisten suojaimien käyttö ja saatavuus, fyysinen kuormittavuus (työasennot, työpäivien pituus) sekä siisteys ja puhtaanapito. Haastateltujen maatalousyrittäjien mukaan tilakäynneillä oli kiinnitetty edellä mainittuihin asioihin hyvin huomiota ja esitetty toimenpide-ehdotuksia. Tilakäynneillä annetut parannusehdotukset olivat johtaneet ainakin yhdessä maatalousyrityksessä muutoksiin työn helpottamiseksi ja työympäristön parantamiseksi. Vastuu toteutuksista jää maatalousyrittäjille itselleen. Kuitenkin maatalousyrittäjistä osa koki saavansa motivaatiota toteuttamaan annettuja toimenpide-ehdotuksia maatalousyrityksissään. Maatalousyrittäjät tiedostivat yritystensä kehityskohteet ja vaaranpaikat, mutta pitivät tärkeänä tilakäynneillä annettua palautetta niiden osalta.

Tuotantosuuntien välisiä eroja ei vastauksissa erityisemmin ollut. Suurin piirtein samoja asioita oli tullut esille jokaisessa maatalousyrityksessä tilakäynneillä.

Työterveyshuollon tavoite on auttaa maatalousyrittäjiä jaksamaan työssään ja ylläpitämään työkykyä arvioimalla työssä ja työympäristössä esiintyviä riskejä (Työterveyshuolto 2020). Haastateltujen maatalousyrittäjien vastausten perusteella tavoitteiden voi päätellä toteutuvan hyvin. Parannettavaa tilakäynneille osallistuvilla työterveysalan ammattilaisilla olisi jonkin verran maatalouden tietämyksessä. Myös eri työkoneisiin voisi enemmän kiinnittää huomiota tilakäynneillä.

7.2 Opinnäytetyön toteutuminen

Tulosten tarkastelun perusteella opinnäytetyön tavoitteiden voi päätellä toteutuneen. Kysymysten laadinnassa tärkeimmät kriteerit olivat, että kysymykset olivat helposti ymmärrettävissä ja ne pohjautuivat opinnäytetyön teoriaosioon. Haastattelukysymyksiin saatiin vastauksia hyvin. Kaikki haastattelut oli tarkoitus tehdä paikan

päällä ja nauhoittaa, mutta kaksi viimeisintä haastattelua jouduttiin toteuttamaan puhelinhaastatteluina ja vastaukset kirjoittamaan samalla ylös. Jälkimmäisistä haastatteluista olisi voinut saada enemmän irti, jos myös ne olisi tehty kasvotusten, jolloin kysymysten pohdintaan olisi ollut enemmän aikaa. Haastattelutilanteissa olisi lisäksi auttanut, jos kaikilla vastaajilla olisi ollut näytettävissä viimeisin tilakäyntiraportti, josta olisi ollut nähtävissä suoraan kaikki työterveyshuollon tekemät merkinnät.

Haastateltujen maatalousyrittäjien määrä tähän opinnäytetyöhön oli juuri sopiva. Haastattelutulokset antavat hyvin yleisen kuvauksen siitä, mitä huomioita työterveyshuolto maatalousyritysten tilakäynneillä tekee ja mitä vaikutuksia niillä on ollut. Laajempi, sähköpostitse tehty kyselytutkimus, johon olisi saatu enemmän vastaajia, olisi ehkä antanut joltain osin vähän erilaisen tuloksen, mutta ei kovin merkittävästi. Toimeksiantajaa opinnäytetyöllä ei ollut, joten hyvin vapaamuotoisesti sain tehdä työtä.

LÄHTEET

- Ammattitauti ja työperäiset sairaudet. 9.10.2019. [Verkkosivu]. Työsuojeluhallinto. [Viitattu 17.2.2020]. Saatavana: <https://www.tyosuojelu.fi/tyoterveys-ja-tapaturmat/ammattitaudit>
- Anias, P, Koskenvesa, A. & Mäkeläinen, J. 2014. Esimiehen työsuojeluopas. Työturvallisuuskeskus TTK. Saatavana: https://ttk.fi/files/6400/Esimiehen_tyosuojeluopas_netti.pdf
- Heikkonen, J., Kinnunen, B., Kotilainen, E., Mäittälä, J. & Torpström, A. 2016. Maatalousalan hyvä terveyshuoltokäytäntö. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Hirvonen, M., Kinnunen, B., Koponen, M., Louhelainen, K., Mäittälä, J., Perkiö-Mäkelä, M., Sipponen, J. & Torpström, A. 2016. Työterveys ja maatalous Suomessa 2014. Helsinki: Työterveyslaitos. [Viitattu 1.5.2020]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130362/TyoterveysJaMaatalousSuomessa2014.pdf>
- Hänninen, L. & Valros, A. 2005. Eläinten siirto ja kuljetus. Teoksessa: Helin, J., Teräväinen, H. & Valros, A. (toim.) Hyvinvoiva tuotantoeläin. Keuruu: ProAgria. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja 1014, Tieto tuottamaan 109, 40
- Karttunen, J., Louhelainen, K., Mattila, T., Pehkonen, A., Rautiainen, R., Rikkonen, P., Suutarinen, J. & Tuure, V-M. 2008. Kestävän maatilatalouden työturvallisuuden, -hyvinvoinnin ja -terveyden muutostekijät ja tutkimusalan kehitystarpeet 2008-2015. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: MTT Taloustutkimus. [Viitattu 11.3.2020]. Saatavana: <http://www.mtt.fi/met/pdf/met127.pdf>
- Karttunen, J. Lätti, M. & Puttonen, S. 2012. Kohtuullisen työmäärän suositukset maatalousyrityksissä terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmista. [Verkkojulkaisu]. Rajamäki: Työtehoseura ry. [Viitattu 18.2.2020]. Saatavana: https://www.tts.fi/files/2325/TJ415_Kohtuullinen_tyomaara.pdf
- Kivikoski, T. & Rautiainen, R. 1992. Maatilan työturvallisuus. Helsinki: Maatalousyrittäjien eläkelaitos.
- Leppälä, J. & Murtonen, M. 2007. Riskien hallinta helpottaa maatilan johtamista. Julkaisussa: Maaseudun tiede. Liite 17.12.2007. 64. vuosikerta. Nro 3. 16. Saatavana: <http://www.mtt.fi/maaseuduntiede/pdf/mtt-mt-v64n03s16a.pdf>
- Lomakkeet ja mallit. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Työterveyslaitos. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <https://www.ttl.fi/maatalousalan-tyoterveyshuolto/tyokalu-lut-ja-lomakkeet/>

Maatalousalan työterveyshuolto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Työterveyslaitos. [Viitattu 10.1.2020]. Saatavana: <https://www.ttl.fi/maatalousalan-tyoterveyshuolto/>

L 873/2015. Maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaki. 7.8.2015. [Verkkosivu]. Finlex: Edita Publishing Oy. [Viitattu 22.1.2020]. Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150873>

Maatilojen vahingon torjunta. Ei päiväystä. Agrimedia Oy & LähiTapiola. [Viitattu 9.3.2020].

Mikä on ammattitauti?. Päivitetty 9.11.2019. [Verkkosivu]. Espoo: Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela. [Viitattu 17.2.2020]. Saatavana: <https://www.mela.fi/tapa-turman-tai-ammattitaudin-kohdatessa/mika-on-ammattitauti/>

Raussi, S. 2005. Ihmisen ja tuotantoeläimen suhde: Asenteet vaikuttavat käyttäytymiseemme. Teoksessa: Helin, J., Teräväinen, H. & Valros, A. (toim.) Hyvinvoiva tuotantoeläin. Keuruu: ProAgria. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja 1014, Tieto tuottamaan 109, 31-33

Turvallinen ja terveellinen työ varmistetaan työsuojaelulla. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Työturvallisuuskeskus ry. [Viitattu 3.1.2020]. Saatavana: https://ttk.fi/tyoturvallisuus_ja_tyosuojelu

Työtaturma. 22.10.2018. [Verkkosivu]. Helsinki. Tapaturmavakuutuskeskus. [Viitattu 22.1.2020]. Saatavana: <https://www.tvk.fi/tyotaturma-ja-ammattitautivaakuutus/korvaaminen/tyotaturmat/>

Työterveyshuolto. Päivitetty 3.1.2020. [Verkkosivu]. Espoo: Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela. [Viitattu 9.3.2020]. Saatavana: <https://www.mela.fi/tyohyvinvointi/tyohyvinvointia-maaseudun-yrittajille/tyoterveyshuolto/>

Työterveyspalvelujen ydinsisältö. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Työterveyslaitos. [Viitattu 5.3.2020]. Saatavana: <https://www.ttl.fi/maatalousalan-tyoterveys-huolto/tyoterveyspalvelujen-ydinsisalto/>

L 738/2002. Työturvallisuuslaki. 23.8.2002. [Verkkosivu]. Finlex: Edita Publishing Oy. [Viitattu 2.3.2020]. Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2002/20020738>

LIITTEET

Liite 1. Opinnäytetyön haastattelukysymykset

Liite 2. Mitä arvioita ja huomioita tilakäynneillä on tehty? (liittyen työterveyteen, työturvallisuuteen ja hyvinvointiin)

Liite 3. Millaisia vaikutuksia tilakäynneillä tehdyillä havainnoilla on ollut? (onko tilalla jouduttu tekemään muutoksia työssä ja työympäristössä)

Liite 4. Vaikuttavatko mahdolliset muutokset tulevaisuudessa maatalousyrityksen toiminnassa?

Liite 5. Miten arvioisit työterveyden- ja turvallisuuden toteutuvan omassa maatalousyrityksessä?

Liite 6. Mitä mielteitä tilakäynneistä ja maatalouden työterveyshuollon toimivuudesta?

LIITE 1. Opinnäytetyön haastattelukysymykset

Maatalousyritysten perustiedot

Milloin liitytty maatalousalan työterveyshuoltoon?

Onko maatalousyritykselle tehty työterveystoimintasuunnitelma?

Kuinka monen vuoden välein tehty tilakäynti ja milloin viimeksi?

Mitä arvioita ja huomioita tilakäynneillä on tehty? (liittyen työterveyteen, työturvallisuuteen ja hyvinvointiin)

Millaisia vaikutuksia tilakäynneillä tehdyillä havainnoilla on ollut? (onko tilalla jouduttu tekemään muutoksia työssä ja työympäristössä)

Vaikuttavatko mahdolliset muutokset tulevaisuudessa maatalousyrityksen toiminnassa?

Miten arvioisit työterveyden- ja turvallisuuden toteutuvan omassa maatalousyrityksessä?

Mitä mietteitä tilakäynneistä ja maatalouden työterveyshuollon toimivuudesta?

LIITE 2. Mitä arvioita ja huomioita tilakäynneillä on tehty? (liittyen työterveyteen, työturvallisuuteen ja hyvinvointiin)

No kyllähän siinä tietysti näistä... että tavarat on paikallansa, ettei kompastu. Tällainen yleinen, että tavarat järjestykseen.

Sitte tähän pölyjuttuun, että pitää kiinnittää huomiota, että on pölysuojuksia. Varsinkin oljet voi monta kertaa vähä päästää hometta. Samaten viljan pölykin on yks. Kyllä meillä ny noita suojaimia onkin aina jemmas.

No kyllä tuosta on ainaki sillon, ku viimeks tää oli niin ei ollu noita lypsykiskoja... sitte kumminki tehtiin ne lypsykiskot. ...Tähän fyysiseen kuormittavuuteen ja tällaiseen kantamiseen.

Kaikki löytyy, pölyt, melut, kemikaalit, työn raskaudesta pitkiin työpäiviin. Ja eläimethän on oma yllättävä tekijänsä aina. Henkisestäkin puolesta mainittu kaikki.

Työasentoihin, työtasoihin, kaiteisiin, portaisiin, ilmanlaatuun, eläinten käsittelyyn on kiinnitetty huomiota. Melu- ja ammoniakkipitoisuuksia on mitattu. Fysioterapeutti ollut aikaisemmalla käynnillä mukana.

Suojainten käyttöön ja työasentoihin kiinnitetty huomiota.

Niin varmahan niistä suojaamista oli toki puhetta sielä. Niitä mä ny oon aika tunnollisesti käyttäny.

Sellanen ny muistan, että ei saa aina olla töis. Pitäs olla välillä muutaki elämää. Kyl niistä varmaan puhuttiin näistä askelmien puhtaana pidosta traktorien ja sellaasien.

**LIITE 3. Millaisia vaikutuksia tilakäynneillä tehdyillä havainnoilla on ollut?
(onko tilalla jouduttu tekemään muutoksia työssä ja työympäristössä)**

No kyllä justiin ne lypsykiskot sitte on paljo helpottanu. Ku tos ennemmin mulla oli aika paljo olkapäät kipiät. Ei oo kyllä yhtää sitte sen jälkeen ollu. Että työ on ny keventyny siitä.

...kyllähän ny aina pyritähän nivelaksilat suojaamahan ja pannahan kuntoon. Ja kyllä tietysti sit esimerkiks tämä että... mä ainaki pidän paljo näitä lypsyhanskoja... ku on tämä vasikkaripulityyppinen tauti.

Ku joku patistaa, niin tuloo sit kiinnitettyä huomiota enemmän.

Ainaki tosta navettailmasta on ollu puhetta paljo ...se ilma on ny paljo parempi ku on nuo kennoikkunat ja poistohormi.

Ei oo jouduttu mitää muutoksia tekemään.

Peruslähtökohdat ovat olleet kunnossa. Tilakäynneistä on saatu motivaatiota toteutuksiin.

Ei mitään suurempia vaikutuksia.

Suosituksiahan on ollu et pitäs suojautua ku jotaki kasvinsuojeluaineita käsittelee. Tämmösiä on suositeltu. Ja muita kemikaaleja käsiteltäessä pitää muistaa suojautua. Ja siitä ne aina muistaa mainita että nivelakslan suojat pitää olla kunnossa. Semmosia periaatteessa itestään selvyysasioita kun niitä teet vuodesta toiseen niin ne jää sitte välillä.

LIITE 4. Vaikuttavatko mahdolliset muutokset tulevaisuudessa maatalousyrityksen toiminnassa?

Ei ny sen kummemmin, vaikia sanoa. Ei ny tavallaan vaikuta periaattees. Sen hetkiseen tilanteeseen vaikuttaa.

Totta kai jos sielä jotai muutoksia tuloo niin vaikuttaa sitte mutta ei siinä ny niin ollu mitää sellasia.

Arkirutiineihin jollain tasolla.

Vaikeuttaa kun asetukset tiukentuvat. Tuovat lisää kustannuksia ja vaikeuttavat osaltaan taloudellista tilannetta.

No se ainut, että jos sitä aattelee että paremmin pitää suojautua. Nuo hengityssuojaamet on pölysissä töissä aika hyviä ollu ja onkin. Ja muut kemikaalisuojaukset, ne on semmoset parantamisen kohteet ainaki. Kun se tahtoo olla että kun kesällä lämpösellä ilmalla lähtöö ruiskuttamaan niin siihen ei mielellään taas laittas kaikkee mahdollista mut hyvä ois olla.

LIITE 5. Miten arvioisit työterveyden- ja turvallisuuden toteutuvan omassa maatalousyrityksessä?

Kyl mun mielestä on niin ku toiminu. Ainahan sitä meilläki edelleen se tavaroiden paikalleen pano. ...Paikkojen järjestely on semmonen murheen kryyni.

No se on ainaki parantaminen jos siinä kemikaalisuojauksessa....ainahan paremmin vois suojautua. Ja justiinsa joku pieni rälläkän kanssa tekeminen että varmasti ne suojaukset olis silmille. Ne kans pitäs olla kiinteesti siinä rälläkän yhteydessä ettei olis ilman. Että ne kulkis aina mukana.

Parannettavaa raskaissa töissä työasennot. Yleinen siisteys ja kulureitit asioita, joihin voisi enemmän kiinnittää huomiota.

Just tossa tipuun tikoolta muutama kuukausi sitte niin varmaan sitä omaa huolellisuutta olis voinu siinä tilantees parantaa ku meni kylkiluita murskaksi niin aika vähällähän siitä olis selvinny ku olis laittanu tikat kunnolla. Kyllä se huolellisuus on niin.

Hienosäädettävää on aina vähän. Niihin kiinnitetään aina jonkin verran huomiota.

Jotain parannettavaa on. Vaaranpaikkoja on tilalla aina vähän. Vähillä vahingoilla on menty eteenpäin.

No varmahan sitte vois jotain niin ku pölyn putsaria asennella joskus tänne ja ilmanvaihtoa tänne konehallille mihinä ny teherään kaikkia remonttia.

LIITE 6. Mitä mietteitä tilakäynneistä ja maatalouden työterveyshuollon toimivuudesta?

Sanotahan ny näin, että kaikki varmaan ny tietää, mikkä ne puutteet on, mutta joku vähä sitte herättelee siihen asiaan. Ja tavallaan kannustaa. Ettei maajussit ny niin tyhmiä oo ettei tajua edes sitä että niveaksilat ei oo suojattuna että vähä niin ku herätellään. Mun mielestä se on näin.

Kyllähän siinä on seki, että ihminen pääsöö sinne terveystarkastukseen ...onhan seki, ku jos ei oo mitää vaivaa niin ei tuu sitte mentyä. Että on tietysti kans aika hyvä juttu, että katsastetaan vähä sitä isäntääki, että onko nivelet kunnos.

...ei ehkä siihen mallihin mua ripittäny ku olis ehkä kuulunu. Tietysti se on varmahan siitä omasta aktiivisuudestaki kiinni että.

Kyllä ne aika hyvin ottivat ne suojausasiat esille ja justinsa sen työturvallisuuden kannalta niitä esille. Kun kyllähän siinä ite huomaat sen että jos joku paikka on liukas niin sinä osaat sitä ruveta varomaan mut sitte nuo huonommin näkyvät kemikaalit. Periaatteessa melekeen kaikki kuitenkin semmosta mitä ite tiet mutta kun se tahtoo sitte siinä normi rutii-nissa herkästi jäähähä jos ei välillä oo joku joka muistuttaa.

Ei ny sitte mitää valtavia muistijälkiä oo jääny että ehkä siinä jotaki sellasta systemaattisuutta vois olla siihen. Ja sellanen runko mikä aina käydähän sitte läpi jos tuloo uusia asioota niin niitä sitte näis jatkotoimenpiteis aina käydä läpi.

Asiantuntemus ollut hyvä niillä, jotka pääsääntöisesti käyneet. Työterveyshoitajilla maatalouden tietämys vähän vaihdellut.

Kyllä ne tosiaan kyseli henkisestä kuormituksestakin. Joka tosiaan tuntuu et on vaan lisääntyny.

Hengityssuojainten luokituksista voisi saada enemmän tietoa, mitkä sopivat paremmin kemikaalien käsittelyyn.

Tilakäynti aika navettapainotteinen, traktorit yms. koneet jäävät vähemmälle huomiolle.

On kohtuu hyvin toiminu. Jotain jää aina päähän tilakäynneiltä.